
1 Samuel 2:27 - 1 Samuel 2:36 (JBCZ)

Mladý Samuel tedy sloužil před Elim Jahvovi; v té době se zřídka kdy stávalo, že by Jahve mluvil, vidění nebývala častá. Nu a jednoho dne ležel Eli ve svém pokoji - oči mu začínaly slábnout a už špatně viděl -, Boží lampa dosud nebyla zhasnuta a Samuel ležel v Jahvově svatyni, tam kde byla Boží archa. Jahve zavolal: „Samueli, Samueli!“ On odpověděl: „Tu jsem,“ a běžel k Elimu a řekl: „Tu jsem, přece jsi mě volal.“ - „Nevolal jsem tě,“ řekl Eli, „jdi si zase lehnout.“ Šel si lehnout. Jahve ho opět zavolal: „Samueli, Samueli!“ On vstal a šel k Elimu a řekl: „Tu jsem, přece jsi mě volal.“ - „Nevolal jsem tě, synu,“ řekl Eli, „jdi si zase lehnout.“ Samuel ještě neznal Jahva a Jahvovo slovo se mu doposud nezjevilo. Jahve opět zavolal Samuela, už potřetí. On vstal a šel k Elimu a řekl: „Tu jsem, přece jsi mě volal.“ Tu Eli pochopil, že hoch volal Jahve, a řekl Samuelovi: „Jdi si lehnout a zavolá-li někdo na tebe, řekneš: Mluv, Jahve, neboť tvůj služebník poslouchá,“ a Samuel si odešel lehnout na své místo. Jahve přišel a byl tam. Zavolal jako předtím: „Samueli, Samueli!“ a Samuel odpověděl: „Mluv, neboť tvůj služebník poslouchá.“ Jahve Samuelovi řekl: „Chystám se udělat v Izraeli něco takového, že komukoli, kdo se o tom dozví, z toho zazní v obou uších. Onoho dne vykonám proti Elimu od začátku až do konce vše, co jsem řekl o jeho domu*. Ohlásíš mu, že odsuzuji jeho dům navždy; protože on věděl, že jeho synové zlořečí Bohu*, a nepotrestal je. Proto - Eliho domu to přísahám - ani oběť, ani obětní dar nikdy vinu Eliho domu nesmažou.“ Samuel odpočíval až do rána, potom otevřel brány Jahvova chrámu. Samuel se bál vyprávět Elimu o tom vidění, ale Eli ho zavolal a řekl: „Samueli, synu!“ a on odpověděl: „Tu jsem.“ Zeptal se: „Jaké je slovo, jež ti řekl? Nic mi nezatajuj! Toto zlo ať na tebe Bůh dopustí a tamto ještě přidá, zatajiš-li mi jediné slovo z toho, co ti řekl.“ Tu mu Samuel vyprávěl vše, nic mu nezatajil. Eli řekl: „On je Jahve, ať činí, co se mu zlíbí!“*

Samuel je označen v Písmu za prvního z proroků. V Hebrejské bibli ovšem její oddíl nazývaný נביים רישונים tj. První proroci, začíná sice již knihou Soudců, ale tam jaksi scházejí

osobnosti, které by bylo možno za proroky označit. Soudcové שופטים jsou osobnosti jiného typu, jakkoli v těchto archaických dobách (jistě před rokem 1000 př.n.l.) je ještě rozlišování různých funkcí neostré.

Třetí kapitola Knihy Samuelovy vypráví příběh počátku jeho zvláštní dráhy, příběh jeho povolání Hospodinem. Je to příběh nepostrádající vnitřní sílu, a ač se to zdá přes onu propast věků, kterou musela tradice překlenout, takřka nemožné, snad i nesoucí dodnes jisté rysy autenticity. Ten příběh můžeme číst, jako by se stal včera. Ale nestal se včera: na hebrejské bibli se od takového osmého století (n.l.) nezměnila ani čárka. A možná již tehdy jim připadal "jako by se mohl udát včera". Přistupme k němu tedy jako k autentickému příběhu.

Na vlastním příběhu v jeho průzračnosti a síle není vlastně co vykládat, zastavme se ale na chvíli u způsobu, jímž Jahve /Hospodin mluví. Za prvé malá poznámka k číselné (ne)symbolice. Bible neoplývá příliš číselnou symbolikou a to dokonce ani na takové úrovni, jaká je běžná třeba v pohádkách. Pokud by se bible vyjadřovala způsobem pohádek, musel by mladý Samuel na třetí zavolání zareagovat jinak. Ale kdepak. I po třetí běží jako telátko k Elímu: "Volal jsi mě?" Toto trojí opakované volání ale nakonec dojde Elímu – přeci jen to byl starý a zkušený kněz - a dovtipí se. A kdyby to bylo v pohádkách, musel by teď říci: "Stala se nedobrá věc, prošvihl si osudové volání, musíš to odčinit tak a tak, bude tě to stát veliké úsilí: sedmero hor přeješ, sedmero párů bot prochodíš, než dojdeš cíle." Ale Hospodin na čísla nehraje – klidně si zavolá počtvrté. (A Elí to zřejmě ví!) Tolik úvodní připomenutí.

Zajímavá je také drobná poznámka: "Samuel ještě neznal Jahva a Jahvovo slovo se mu doposud nezjevilo." A naše otázka zní: *Mohl ho vůbec znát?* Vždyť přece byl *prvním z proroků*. Ale náš text jednoznačně předpokládá, že již v této době nějaká zkušenost s božím zjevováním v konkrétním lidském slově byla: Verš 1b zní (dle ČEP) "V těch dnech bylo Hospodinovo slovo vzácné, vidění nebylo časté." Jestliže je něco vzácné, neznamená to, že to není vůbec. Jsou tedy nějaké doklady o proctví před tímto "prvním z proroků"?

V již zmíněné knize soudců máme několik málo míst, kde se hovoří sice nikoli o "prorocích", ale u "muži Božím". Kdo ale jsou tito "mužové boží"? Vlastně jsou taková místa jen dvě a obě se týkají příběhu narození Samsonova – který má ovšem sám být נזיר אלהים *nzír Elóhim*, božský *oddělený zasvěcenec*; oddělený i v tom – což je další význam slova *nzír* – že bude kompletní abstinent. Zajímavé ovšem je, že tentýž muž boží, který takto zanechal Samsonovy rodiče (otec se jmenoval Manóach a matka – již se vše týká nejvíc – není ani jmenována jménem!) ve zmatku, se nakonec na jejich prosby vrací a znovu vysvětluje ještě jednou vše, co je třeba před narozením chlapce činit, respektive čeho se zdržet (a jsou to věci, které jsou

dnešním rodičkám víceméně samozřejmé, tehdy však zřejmě samozřejmé nebyly!), nakonec sám odmítá Manoachem mu předkládané pohoštění. Zřejmě tento *posel boží* מַלְאָכָה , jak je označen úplně na začátku příběhu ve v. 8,3, není ještě zcela doma ve fyzickém těle; možná však také, že jeho odmítnutí pozemského pokrmu souvisí a má být svým způsobem předobrazem vyvolenosti a abstinence Samsonovy a vybidnutím pro Manoacha a jeho ženu. Je to zvláštní bytost, tento "muž boží". Jistě je boží – předtím se nazývá božím poslem, ale je tak úplně člověkem, mužem? Vyprávění naznačuje, že asi ne. Čím tedy je?

Vidíme, že se objevuje ve chvíli, kdy se má narodit Samson, jenž má být zasvěcencem a snad i zasvěcencem nového typu.¹ Impuls a pobídka tohoto "božího muže" se projeví zrozením člověka – zasvěcence, člověka se zvláštními vlastnostmi – "muže božího", ač se tak nenazývá. V jistém smyslu je tedy tento "muž boží" prorokem: zvěstuje věci, které mají nastat a to jménem božím a z jeho pověření.

Podobnou situaci ale známe z bible v ještě o něco archaičtější podobě. Je to ta známá hostina u Abraháma (Gn 18, 1-15): Abrahámovi se zjevuje *Hospodin*, a to tak, že k němu v poledním parnu přicházejí *tři muži*. Vztah těchto tří osob k Hospodinu se nijak nevysvětluje, samotnému Abrahámovi je však jasný. A hlavním důvodem této podivuhodné návštěvy je rovněž oznámit zrození syna – dlouho očekávaného dědice Izáka. Ale má také ještě další úkol, který se týká města Sodomy.

O Abrahámovi se píše na více místech, že se mu "zjevil Hospodin." Na této, vsutku archaické úrovni lidského vývoje je tedy ještě možná přímá komunikace s božstvím. Později, mohli bychom to nazvat přechodnou dobou, se poselství od Boha halí do pláště jakýchsi zvláštních pololidských postav, jež přicházejí odnikud, nejedí, a zase mizejí. A až tyto podivné postavy, jakési lidské slupky božství, zmizí, předají svůj úkol skutečným lidem – prorokům. Starozákonní proroci počínaje Samuelem jsou už opravdu lidé, což dosvědčují i jejich často barvitě příběhy. Někdy jim sice jejich poslání dává takřka nadlidskou sílu (Eliášovo putování k Chórébu, zázraky Elizeovy apod.), ale Jeremiáše dají kněžské autority vsadit do klády. Na druhé straně i Samuela (např. 1Sam 9,8), Elijáše (2Kr 1,9 aj.), Elizea (2Kr 4,16nn. aj.) i další starší proroci (1Kr 13,1 aj.); často ještě nazývali "mužem božím".

V novější teologii se často zdůrazňuje, že proroka prorokem nečiní předpovídání budoucích věcí, ale to, že vystupuje, mluví, jedná na místě a v zastoupení Božím.² V takovémto kontextu

1 Nazírství jako speciální náboženský řád definuje šestá kapitola knihy Numeri. Ovšem prvním skutečným Nazírem, o němž nám bible referuje, je právě Samson. ; to, pravda, nedokazuje, že tento jev už neexistoval před ním.

2 Např. *Donald McKinn* ve *Westminster Dictionary of Theological Terms* (1966, heslo "Prophet"):

má kontinuita božského a lidského, jak se před námi právě rozevřela, jednoznačně dobrý smysl. A našli bychom pro ni analogii i mnohem pozdější, z křesťanské doby: V pátém století sepsal neznámý mnich, který si vypůjčil jméno Pavlova žáka Dionýsia Areopagity, několik novoplatonsky inspirovaných mystických spisů, které měly ohromný dopad na další vývoj theologie. Mezi nimi byly i spisy *O nebeské hierarchii a O církevní hierarchii*. Autor přitom obojí pojednává analogicky. První z obou spisů přináší do dnešních dob oblíbené rozčlenění andělů do devíti tříd, kterým na zemi odpovídají řády hierarchie církevní. A zástupci/ analogiemi andělů na zemi jsou v něm – mniši. Tedy opět struktura ne přímo církevní, kategorie mužů, kteří vzali zodpovědnost za svůj duchovní život do vlastních rukou a často chodí prapodivnými cestami – aby se přiblížili Bohu.

Bylo by svůdné hledat paralely takového "prorockého úřadu" i v dnešní době, ale asi by to nebyl jednoduchý úkol. Uzavřeme tedy zde náš výklad po vzniku a počátcích proroctví v Izraeli s tím, že nám leccos poodhalil i ze širších souvislostí. Další domyšlení a případné aktualizace již ponechávám na jednom každém čtenáři.

pondělí, 9. dubna 2012

One who speaks on behalf of God to God's people, most prominently the Hebrew prophetes whose writings are found in the Old Testament. Podobně Pietro Petrosillo: Křesťanství od A do Z (překlad, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1998) etymologizuje řec. výraz *Profétés*, jako „ten, kdo mluví za někoho“ a dále vysvětluje, že „V SZ byli p. charismatické osoby, které na základě zvláštního povolání Bohem se stávají posly jeho Slova. Mohou také ohlašovat budoucnost, ale především vykládají Boží přítomnost v dějinách. Jejich specifickým posláním je zvláště vyzývat lid Izraele k věrnosti smlouvě, která ho spojuje s Bohem. ke svému poslání využívají nejen slova, ale i vidění a symbolická gesta“.

Z novější doby je zajímavý např. přístup G.Menschinga v RGG (Tübingen, 1961), jenž klade u proroků důraz na jejich osobitý vztah k božství, který označuje jako **povolání** (Jeho paralelou u mystiků by bylo *osvícení*). Proroctví **není** úřad propůjčovaný skupinou. Je to vždy zcela **osobní** vztah a díky němu se božství zjevuje v nové, osobní poloze.